

AKTUALIJOS

ANALITINĖS MINTIES LIETUVOJE UGDYTOJAS

Birutė Galinienė

Vilniaus universiteto Ekonomikos fakulteto
Ekonominės politikos katedros profesorė
Tel. (370 5) 236 61 29
El. paštas: birute.galiniene@ef.vu.lt

2007 m. vasario 4 d. prof. habil. dr. Stanislovas Martišius šventė gražų 70-ies metų jubiliejų. Jubilias gimė Eržvilko parapijoje ūkininkų šeimoje. Žemaičių dūnininkų krašto Eržvilko miestelis yra 21 km nuo Jurbarko, dešiniajame Šaltuosios krante.

1954 m. baigęs Eržvilko vidurinę mokyklą atvyko į Vilnių studijuoti Vilniaus universitete prekybos ekonomiką. 1959 m. sėkmingai baigęs studijas įgijo prekybos ekonomisto diplomą. Universitete jį mokė garbūs profesoriai ir dėstytojai: doc. A. Daukša, doc. J. Gagys, prof. Dz. Budrys, prof. M. Gregorauskas, doc. L. Jasinskas, prof. A. Žilėnas, doc. L. Butkevičius.

Jubilias daugelį metų dirbo mokslinį ir akademinį darbą Lietuvos mokslų akademijos Ekonomikos institute ir Vilniaus universitete, sėkmingai derindamas mokslinę, pedagoginę ir visuomeninę veiklą. Išskirtini du šios veiklos etapai. Pirmuoju etapu (1961–1976) dirbo gamybos kiekybinės ekonominės analizės, ūkio statistikos teorijos ir metodų plėtojimo, ekonominių metodų taikymo ir jų propagavimo srityje [2; 3]. 1966 m. Maskvos finansų institute apgynė pirmąją disertaciją [1]. Tais klausimais parašė nemažai straipsnių į Lietuvos mokslų akademijos žurnalą A seriją, parengė ir

publikavo monografiją [4], parašė pirmuosius teminius straipsnius, rinkinius. Tuo pat metu dėstė ir Vilniaus universitete. Per šį laikotarpį šeši jubilio vadovaujami aspirantai apgynė daktaro (tuomet kandidato) disertacijas.

Antrasis mokslinių tyrimų etapas prasidėjo 1977 metais: tyrimo objektu tapo socialinių sričių prognozavimo metodai, ekonometrinio prognozavimo problemos, dinaminė ūkininkų procesų analizė. Tais klausimais 1981 m. Maskvos liaudies ūkio institute apgynė antrąją – habilituoto daktaro – disertaciją. Tuo metu parašė ir išleido dvi monografijas metodologiniais ekonominių procesų tyrimo klausimais, parašė nemažai straipsnių, kurie publikuoti Lietuvos ir buvusios Tarybų Sąjungos žurnaluose. Kartu su Ekonomikos instituto bendradarbiais parengė kelias knygas, skirtas daugiametei ekonominių procesų statistinei analizei, naujiems statistikos tyrimo metodams. Ekonometrikos, taikomosios statistikos klausimais parengė ir išleido kelias mokomąsias priemones ir monografiją [7].

Žlugus despotinei sistemai ir cenzūrai, jubilias parašė nemažai straipsnių Lietuvos ekonominės minties ir ūkio raidos klausimais.

Prof. S. Martišius savo straipsniais, knygomis, monografijomis sėkmingai ir rezultatyviai pra-

tesė Alb. Rimkos pradėtas tarpukario Lietuvoje darbus. Savo darbuose apibendrinio Alb. Rimkos mokslinį palikimą ekonomikos, ūkio statistikos ir politikos srityse, pratęsė ir išplėtojo metodinius ir metodologinius ieškojimus ekonominės analizės, statistinių indeksų, prognozavimo srityse; vienas iš pirmųjų pradėjo platesnius Lietuvos ekonomistų analitinės minties tyrinėjimus, išryškindamas Alb. Rimkos ir jo mokinių atliktus darbus [8; 9].

Už paminėtus ir kitus nuopelnus prof. S. Martišiui paskirta Alb. Rimkos vardinė premija. Jubiliasas nagrinėjo ne tik Alb. Rimkos, bet ir Vl. Jurgučio mokslinį palikimą, žymių politikų – premjero Ernesto Galvanausko, diplomato V. Sidzikausko, profesoriaus J. Pajaujo, VDU rektoriaus prof. V. Čepinskio, kunigo M. Krupavičiaus visuomeninę mokslinę veiklą; aptarė savo tiesioginių mokytojų doc. J. Dagio ir doc. K. Lukšos pedagoginę veiklą; stengėsi priminti visuomenei ekonomistus analitikus: doc. G. Galvą, dr. A. Tarulį, L. Dargį, privataus ūkio teoretiką dr. V. Juodeiką, doc. D. Cesevičių, F. Gurskį. Apie juos jubiliasas daug rašė žurnaluose: „Statistikos departamento darbai“, „Apskaitos apžvalga“, „Aljansas“, „Švyturys“ ir kt. Aktyviai dalyvavo rengiant konferencijas, skirtas akad. Alb. Rimkai, prof. V. Čepinskio 125-osioms gimimo metinėms paminėti.

Prof. S. Martišius pats daug ir produktyviai dirbdamas ir 15 metų vadovaudamas Statistikos katedrai sėkmingai sutelkė šiam darbui ir katedros kolektyvą. Kartu su Vilniaus universiteto Ekonomikos fakulteto Statistikos katedros (dabar Kiekybinių metodų ir modeliavimo katedra) darbuotojais parengė kelias monografijas [10; 11], moko mažias knygas [12; 13].

Paskutinio dešimtmečio pagrindinė prof. S. Martišiaus mokslinių tyrimų kryptis – taikomoji statistikos teorija, ekonomikos mokslų metodologija, Lietuvos ekonominės minties istorija. Savitas autoriaus požiūris į statistiką išdėstytas daugelyje jo knygų [14–18]. Statistikos teorija – empirinio socialinio pažinimo metodologija

– toks pagrindinis jubilato braižas aptariant statistikos teoriją kaip metodologinį mokslą.

Lietuvos XIX–XX amžių ekonominė analitinė mintis išsamiai nagrinėta profesoriaus parengtame ir iš dalies jo parašytame leidinyje „Lietuvos statistika XX amžiuje“ (Vilnius, 1999, 202 p.). Pasaulio ir iš dalies Lietuvos ekonominių teorijų ir doktrinų panorama pateikta daugelyje straipsnių [19–26]. Darbų sąrašas rodo didelį jubilato mokslinių interesų ratą, aktyvų dalyvavimą įvairių universitetų ir institucijų mokslinėje ekonominėje spaudoje.

Kaip ekonomistai pažįsta pasaulį, profesorius aptaria ne tik savo paskaitose, išleistose mokyklose priemonėse, bet ir straipsniuose, iš kurių svarbiausi nurodyti sąraše [27–34]. Profesorius į savo tyrinėjimus įtraukia ir studentus. Iš seminarinių užsiėmimų, diskusijų kartu su studentais parengta straipsnių [35–38].

Prof. S. Martišiaus mokslinių darbų (neskaitant straipsnių, skelbtų dienraščiuose) sąrašas iš tikrųjų labai solidus – gerokai per 100 darbų. Jo nuostata – geriausias paskaitos, seminarai, pratybos negali pakeisti knygos, paskaitų konspektų, praktikumų. Mokymo ir metodinės priemonės – labai reikalingos studijuojantiems visose studijų pakopose.

Dalyvaudamas profesinėje spaudoje („Apskaitos ir mokesčių apžvalga“) jubiliasas propaguoja analitiškumą, naują ekonominį mąstymą, nacionalinių sąskaitų teoriją, originalų požiūrį į ūkio statistikos ir nacionalinės apskaitos teorijos sąsajas, draudimo ir finansų matematikos panaudojimą ūkio sprendimuose. Jubiliasas yra žurnalų „Inžinerinė ekonomika“ ir „Apskaitos ir mokesčių apžvalga“ redakcinių kolegijų narys, iki 2007 m. buvo žurnalų „Lietuvos statistikos darbai“ vyriausiasis redaktorius.

Prof. S. Martišius ne tik produktyvus mokslininkas, bet ir aktyvus daugelio institucijų veikloje. 1995–2003 m. buvo Lietuvos mokslo tarybos narys. Daugiau kaip dešimt metų buvo Vilniaus universiteto tarybos, Senato, įvairių komisijų narys, Ekonomikos fakulteto tarybos pirmininkas.

Dar ir dabar aktyviai dirba Lietuvos pramoninių konfederacijos P. Vileišio premijų komitete, yra Visuotinės lietuvių enciklopedijos Mokslinės redakcinės tarybos narys.

Prof. S. Martišius savo mokslinę ir visuomeninę veiklą puikiai derino su atsakingomis Statis-

tikos katedros vedėjo pareigomis (minėta, katedrai vadovavo 15 metų) ir sumaniu vadovavimu Ekonomikos fakultetui (12 metų). Linkme profesorius S. Martišiui toliau plėtoti naują ekonominę mąstymą, tuo prisidėti prie Lietuvos ekonomikos ir visuomenės gyvenimo kokybės gerinimo.

SVARBIAUSI PROF. S. MARTIŠIAUS MOKSLINIAI DARBAI

1. Мартишос С. Ю. (1966). *Применение метода корреляции при изучении производительности труда в промышленности (автореферат)* – Москва, 15 p.

2. Martišius S. (1973). *Ekonominių procesų modeliavimo metodologiniai pagrindai* – Vilnius, VU, 3,8 sp. l.

3. Martišius S. (1974). *Elementarūs prognozavimo metodai ir modeliai* Vilnius: Mintis, 9,5 sp. l.

4. Мартишос С. Ю. (1997). *Методологические проблемы построения и применения экономических моделей* Вильнюс. 11 п. л.

5. *Gamybos efektyvumo ekonometrinės analizės problemos (teorija, metodai, algoritmai)*. 1976. Vilnius, Lietuvos MA Ekonomikos institutas, 13,7 sp. l. (iš jų 4,2 sp. l. S. Martišiaus).

6. Мартишос С. Ю. (1981). *Построение и применение экономико-статистических моделей в сравнительном анализе и выявление тенденций развития экономических явлений (автореферат)* – Москва, 44 p.

7. Martišius S. (1986). *Statistiniai ekonominio tyrimo metodai* – Vilnius: Mintis, 8,6 sp. l.

8. *Akademikas profesorius Albinas Rimka 1886–1944*. 1996 m. kovo mėn. mokslinės konferencijos, skirtos gimimo 110-osioms metinėms, medžiaga / Sud. S. Martišius. 1996. Vilnius: Statistikos departamentas. S. Martišiaus straipsnis „Albinas Rimka – liberaliosios krypties visuomenininkas ir tyrinėtojas“ (17–29 psl.).

9. Martišius S. Albinas Rimka ir Lietuvos statistikos mokslas (minint A. Rimkos 110-ąsias gimimo metines), *Lietuvos Statistikos departamento darbai*. 1995, Nr. 4.

10. *Ūkio statistika (teorijos ir praktikos apybraižos)*. (1995). Vilnius: Lietuvos banko Informacijos ir statistikos departamentas. 11,3 sp. l. (iš jų 7,1 sp. l. S. Martišiaus).

11. *Nacionalinės sąskaitų pagrindai*. (1992). Vilnius: UAB Apskaita. 4,6 sp. l. (iš jų 2,3 sp. l. S. Martišiaus).

12. *Namų ūkio statistika ir ekonometrika*. (1995). Vilnius: VU leidykla. 6 sp. l. (iš jų 5 sp. l. S. Martišiaus).

13. *Vartojimo kainų indeksų teorija ir praktika*. (1994). Vilnius: VU leidykla. 3,1 sp. l. (iš jų 2,1 sp. l. S. Martišiaus).

14. Martišius S. *Ekonometrija ir prognozavimas*. (2000). *Studijų vadovas* – Vilnius: VU leidykla, 129 p.

15. Martišius S., Vaičiūnas G. (2001). *Taikomoji statistika ekonomistams ir vadybininkams (teorija ir metodai)* – Šiauliai: ŠU leidykla, 245 p.

16. Martišius S. A., Kėdaitis V. (2003). *Statistika: 1 dalis. Statistinės analizės teorija ir metodai* – Vilnius: VU leidykla, 306 p.

17. Martišius S. A., Kėdaitis V. (2004). *Statistika: 2 dalis. Statistinės išvadų ir sprendimų* – Vilnius: VU leidykla, 342 p.

18. Martišius S. A. (1997). *Statistinių išvadų teorijos pradmenys* – Vilnius: VU leidykla, 119 p.

19. Martišius S. (1997). Tarpukario Lietuvos ekonominė mintis pinigų teorijos ir praktikos klausimais. *P pinigų studijos*, Nr. 2.

20. Martišius S. (2003). Ekonomikos mokslas dviejų šimtmečių sandūroje, *Ekonomika*, Nr. 63, p. 205–214.

21. Martišius S. (1997). Vadybos mokslo ir studijų raida Lietuvoje (socialinių mokslų klasifikavimo požiūriu), *Įžinerinė ekonomika*, KTU, Nr. 2 (9).

22. Martišius S. (2000). Lietuvos ekonomikos mokslo ir studijų raida XX amžiuje, *Ekonomika*, Nr. 50, p. 7–19.

23. Martišius S. (2005). Ekonominių teorijų raida 1870–1970. *P pinigų studijos*, Nr. 2, p. 47–58.

24. Martišius S. (2005). Dvidešimtojo amžiaus ekonominės statistikos raida, *Lietuvos statistikos darbai*, Nr. 1 (42), p. 86–94.

25. Martišius S. Ernestas Galvanuskas – Lietuvos istorijos vingiuose. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, (2002). ŠU Socialinių mokslų fakultetas, (2003). p. 118–122.

26. Martišius S. (2001). Vinco Čepinskio socialinės ekonominės nuostatos (minint mokslininko 130-ąsias gimimo metines), *Ekonomika*, Nr. 53, p. 43–52.
27. Martišius S. (2000). Matematiniai metodai ekonomikos mokslė ir ūkio tyrimuose, *Inžinerinė ekonomika*, Nr. 2 (17), p. 30–35.
28. Martišius S. (2003). Pagrindinės XX a. ekonomikos mokslo metodologinių tyrimų kryptys, *Ekonomika*, Nr. 61, p. 111–126.
29. Martišius S. Ekonomikos mokslas šimtmečių eigoje, *Lietuvos statistikos darbai*, 2004, Nr. 1 (41), p. 73–86.
30. Martišius S. (2004). Nauji ekonomistų teoretikų metodologiniai ieškojimai, *Žemės ūkio mokslai*, Nr. 4 (priedas), p. 136–142.
31. Martišius S. (2005). Ekonominė analizė, nacionalinis ekonominis mąstymas ir Lietuvos ekonominė mintis, *Ekonomika*, Nr. 72 (2), p. 46–59.
32. Martišius S. (2006). D. M. Keinso ir jo pasekėjų ekonominės teorijos, *Lietuvos statistikos darbai*, Nr. 1 (44), p. 48–58.
33. Martišius S. (2007). Albino Rimkos socialiekonominės nuostatos nagrinėjant agrarinius klausimus, *Žemės ūkio mokslai*, Nr. 1 (įteiktas).
34. Martišius S. (2006). Ekonomikos Nobelio premijos laureatai statistikos ir metodologijos požiūriu, *Lietuvos statistikos darbai*, Nr. 2 (45) (įteiktas).
35. Martišius S., Servaitė S., Piatajeva J. (2005). Matematinė linkmė ekonomikos teorijų raidoje, *Lietuvos statistikos darbai*, Nr. 2 (43), p. 57–75.
36. Martišius S., Bivainytė E. (2006). Albertas Tarulis – Lietuvos ūkio ir politikos tyrinėtojas, *Lietuvos statistikos darbai*, Nr. 1 (44), p. 36–48.
37. Martišius S., Augustauskas M. (2006). Doc J. Dągio mokslinis palikimas, *Lietuvos statistikos darbai*, Nr. 2 (45).

ANALITINĖS MINTIES LIETUVOJE UGDYTOJAS

Birutė Galinienė

Santrauka

2007 m. vasario 4 d. prof. habil. dr. Stanislovas Martišius šventė gražų 70-ies metų jubiliejų. Profesorius daugelį metų sėkmingai dirbo mokslinį ir akademinį darbą Lietuvos mokslų akademijos Ekonomikos institute ir Vilniaus universiteto Ekonomikos fakultete, sėkmingai derindamas pedagoginę, visuomeninę veiklą ir administracines pareigas. Mokslinė jo veikla skiriama į kelis etapus: pirmame veiklos etape (1961–1976) vykdyti gamybos kiekybinės ekonominės analizės, ūkio statistikos teorijos ir metodų plėtojimo, ekonominių metodų taikymo ir jų propagavimo srities moksliniai tyrimai; antrajame (1977–1981) – mokslinė veikla sutelkta socialinių sričių prognozavimo metodų, ekonometrinio prognozavimo problemų, dinaminei ūkinių procesų analizei.

Prof. S. Martišius savo straipsniais, knygomis, monografijomis sėkmingai ir rezultatyviai pratęsė Alb. Rimkos, Vl. Jurgučio, kitų politikų mokslinį palikimą ekonomikos, ūkio statistikos ir politikos srityse, pratęsė ir išplėtojo metodinius ir metodologinius ieškojimus ekonominės analizės, statistinių indeksų, prognozavimo srityse; vienas iš pirmųjų pradėjo platesnius Lietuvos ekonomistų analitinės minties tyrinėjimus.

Už paminėtus ir kitus nuopelnus prof. S. Martišiui paskirta Alb. Rimkos vardinė premija.

Prof. S. Martišius pats daug ir produktyviai dirbdamas ir 15 metų vadovaudamas Statistikos katedrai sėkmingai sutelkė šiam darbui ir katedros kolektyvą. Kartu su Vilniaus universiteto Ekonomikos fakulteto Statistikos katedros (dabar Kiekybinių metodų ir modeliavimo katedra) darbuotojais parengė kelias monografijas, mokomašias knygas. Paskutinio dešimtmečio pagrindinė prof. S. A. Martišiaus mokslinių tyrimų kryptis – taikomoji statistikos teorija, ekonomikos mokslų metodologija, Lietuvos ekonominės minties istorija. Statistikos teorija – empirinio socialinio pažinimo metodologija – toks pagrindinis jubilieato braižas aptariant statistikos teoriją kaip metodologinį mokslą.

Prof. S. Martišius savo mokslinę ir visuomeninę veiklą puikiai derino su atsakingomis Statistikos katedros vedėjo pareigomis ir sumaniu vadovavimu Ekonomikos fakultetui (12 metų). Linkime profesoriui S. Martišiui toliau plėtoti naują ekonominį mąstymą, tuo prisidėti prie Lietuvos ekonomikos ir visuomenės gyvenimo kokybės gerinimo.

MENTOR FOR ANALYTICAL THINKING IN LITHUANIA

Birutė Galiniūtė

Summary

It is on February 4, 2007 that Prof. Dr. habil. Stanislovas Martišius celebrates his 70th birthday. The Professor has spent many successful years working in the academic and scientific fields at the Economics Institute at the Lithuanian Academy of Sciences and at the Faculty of Economics at Vilnius University, combining his position as a pedagogue, instigator of social activities and administrator to great acclaim. His scientific activities can be divided into several stages: the period between 1961 and 1976 saw his involvement in scientific research concerning the quantitative economic analysis of production, the development of statistical theory and methods and the application and promotion of these economic methods; while in the second stage, from 1977 to 1981, his scientific work concentrated on social prediction methods, problems in econometric prediction and the analysis of dynamic economic processes.

Through his many published articles, books and studies Prof. S. Martišius has successfully carried on in the footsteps of A. Rimka, V. Jurgutis and other politicians in the fields of economics, economic statistics and policy, and continued and developed the search for methodical and methodological findings in the fields of economic analysis, statistical indexing and prediction. He was also one of the first to initiate wider research into analytical thinking among Lithuania's economists. In recognition of these and other

merits Prof. S. Martišius was awarded the A. Rimka Memorial Prize.

Prof. S. Martišius has worked hard and productively where over his 15 years as Head of the Department of Statistics he has been able to engage the whole collective in focused collaboration towards these goals. Together with colleagues from the Department of Statistics (now known as the Department of Quantitative Methods and Modelling) in the Faculty of Economics at Vilnius University he has produced several studies and textbooks. The main directions Prof. S. Martišius has taken his scientific research in over the last decade have been applied statistical theory, economic science methodology and the history of economic thinking in Lithuania. Statistical theory, or empirical social cognition methodology, is the main legacy left by this significant individual in discussions on statistical theory as a methodological science.

Prof. S. Martišius has managed to ideally combine his scientific and social involvement with the important role of Head of the Department of Statistics and his enterprising leadership of the Faculty of Economics (12 years). I sincerely wish Prof. S. Martišius all the very best in further developing new economic thinking, and in this way further adding to the improvement of the quality of the economy and of people's standard of living.